

5.1 Lietuviški vardai ir pavardės

Lietuvių pavardžių įvairovė

Ar žinojote, kad Lietuvoje iki krikščionybės įvedimo žmonės turėjo tik vardus? Vėliau su krikštu šalia tautinio vardo lietuviai gavo ir kitų kalbų krikščioniškus vardus, iš kurių kilo pavardės. Pavardžių atsiradimo Lietuvoje pradžia yra tik XV a., o visiškai pavardės įsigalėjo ir susiformavo dar vėliau – XVI–XVII a. Kaip susigaudyti mūsų vardų ir pavardžių pasaulyje, kalbamės su Šiaulių universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto mokslininku Juozu Pabrėža.

Pavardžių kilmė: lietuviškos ir nelietuviškos?

„Pats pavardžių formavimosi **procesas** buvo ilgas ir sudėtingas. Lietuvoje pirmiausiai susiformavo turtingųjų, **kilmingųjų** pavardės, vėliau – vidurinio sluoksnio, o vėliausiai – **valstiečių** ir kitų neturtingų sluoksnių“, – teigia doc. dr. J. Pabrėža <...> .

Lietuvių pavardžių kilmė yra labai įvairi. Pačios seniausios – lietuviškos kilmės pavardės, kilusios iš lietuviškų arba **baltiškų** bendrinių ir tikrinių žodžių.

„Tokios pavardės grynai lietuviškos šiandien sudaro apie 30 procentų dabartinių pavardžių. Tai daugiausiai <...> vardai, <...> vardų trumpiniai ar įvairių priesagų **vediniai**, pvz.: Daukantas, Daubaras, Dirgėla, Gelgaudas, Kesminas, Laukys, Gadeikis, Girdenis. Taip pat Pravaradinės kilmės lietuviškos pavardės: Lapė, Vilkas, Kregždė, Sakalas, Vanagas, Ropė, Didžgalvis, Mažiulis.“ – pasakoja Šiaulių universiteto mokslininkas. <...>

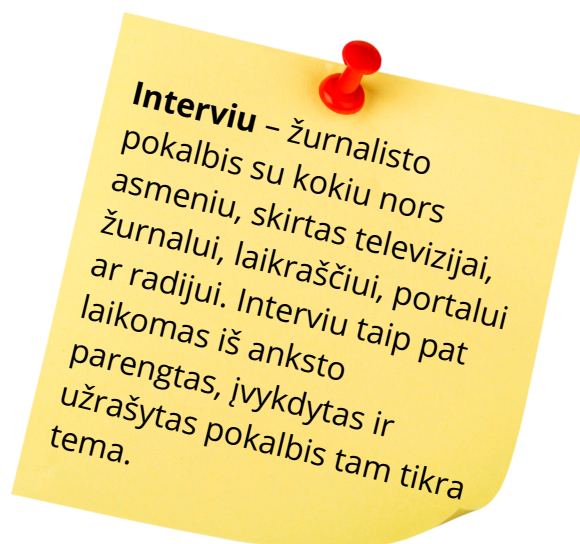
Moteriškos pavardės – lietuvių pasididžiavimas

<...> Mokslininkas mano, kad turėtume **didžiūotis**, jog mūsų vyriškos ir moteriškos pavardės skiriasi, mat didelėje dalyje pasaulio tautų vyriškos ir moteriškos pavardės **apskritai** niekuo nesiskiria.

„Mūsų **netekėjusių** moterų pavardės yra sudaromos daugiausiai su priesagomis -aitė, -ytė, -utė, -iūtė (Vaškaitė, Dagtė, Kalniūtė), **ištekejusių** moterų su -ienė arba -uvienė (Dagienė, Kalniuvienė). Tiesa, pastaruoju metu šiek tiek **ginčų** ar net audrų kelia moteriškos pavardės su galūne -ė, kai nenorima nurodyti šeiminės padėties, pavyzdžiui, Talmantė, Gudonė, Pajuodė.

Lietuviai turi iš tiesų daug – net apie 50–55 tūkst. skirtingų pavardžių. Didžioji jų dalis su kilmės ir **paplitimo** aiškinimu yra surašytos dviejų tomų žodyne „Lietuvių pavardžių žodynas“.

Ugnė Liaudanskytė „Lietuvių pavardžių įvairovė“

1. Perskaitykite žurnalistės Ugnės Liaudanskytės interviu su mokslininku Juozu Pabrėža ir atsakykite į klausimus.

1. Iš kur kilo lietuviškos pavardės?
2. Kuriame amžiuje pavardės visiškai susiformavo?
3. Kokio visuomenės luomo (sluoksniu) pavardės susiformavo pirmos?
4. Kokia yra baltiškų pavardžių kilmė?
- ! 5. Pateikite pavyzdžių ir įrodykite, kad pavardė yra baltiškos kilmės.
6. Kuo išskirtinės lietuviškos moterų pavardės?
7. Kiek skirtingų pavardžių turi lietuviai?

5.1 Lietuviški vardai ir pavardės

2. Kiekvienas vos tik gimęs žmogus gauna vardą. Tėvai jį renka labai atsakingai. Ar žinojote, kad kiekvienas vardas turi reikšmę? Naudodamiesi *Google* paieška, suraskite ir rėmelyje parašykite savo vardą ir jo reikšmę. Pristatykite klasės draugams.

3. Kaip ir vardai, taip ir pavardės dažnai turi reikšmę. Naudodamiesi *Lietuvių pavardžių žodynu* (<http://pavardes.lki.lt/>), išsiaiškinkite, kokia jūsų pavardės reikšmė. Jei jūsų pavardė nelietuviška, pasinaudokite kitų kalbų žodynais. Pristatykite klasės draugams.

5.1 Lietuviški vardai ir pavardės

4. Pažiūrėkite į paveikslėlius, sugalvokite ir užrašykite vaikų vardus. Žodžiu paaiškinkite, kodėl juos taip pavadinote.

